

Niedźwiedź, Józef

Badania ratownicze na cmentarzysku kultury łużyckiej w Gródku nad Bugiem, stan. 1B, pow. Hrubieszów, w 1998 roku

Archeologia Polski Środkowowschodniej 4, 107-112

1999

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

JÓZEF NIEDŹWIEDŹ

**BADANIA RATOWNICZE NA CMENARZYSKU KULTURY ŁUŻYCKIEJ W GRÓDKU NAD BUGIEM,
STAN. 1B, POW. HRUBIESZÓW, W 1998 ROKU**

Cmentarzysko kultury łużyckiej w Gródku położone na wschodnim stoku garbu terenowego ciągnącego się wzdłuż rzeki Bug już po raz czwarty było badane wykopaliskowo. W 1986 r. pracownicy Muzeum im. St. Staszica w Hrubieszowie odkryli i wyeksplorowali jeden grób ciałopalny kultury łużyckiej. Rok później archeolodzy z Wojewódzkiego Ośrodka Archeologiczno-Konserwatorskiego w Zamościu przeprowadzili badania o niewielkim zakresie odkrywając trzy ciałopalne groby popielnicowe (J. Niedźwiedź 1991, s. 5). W 1993 r. podjęto kolejne badania ratownicze dokumentując na cmentarzysku dalszych 10 grobów (J. Niedźwiedź 1994, s. 27).

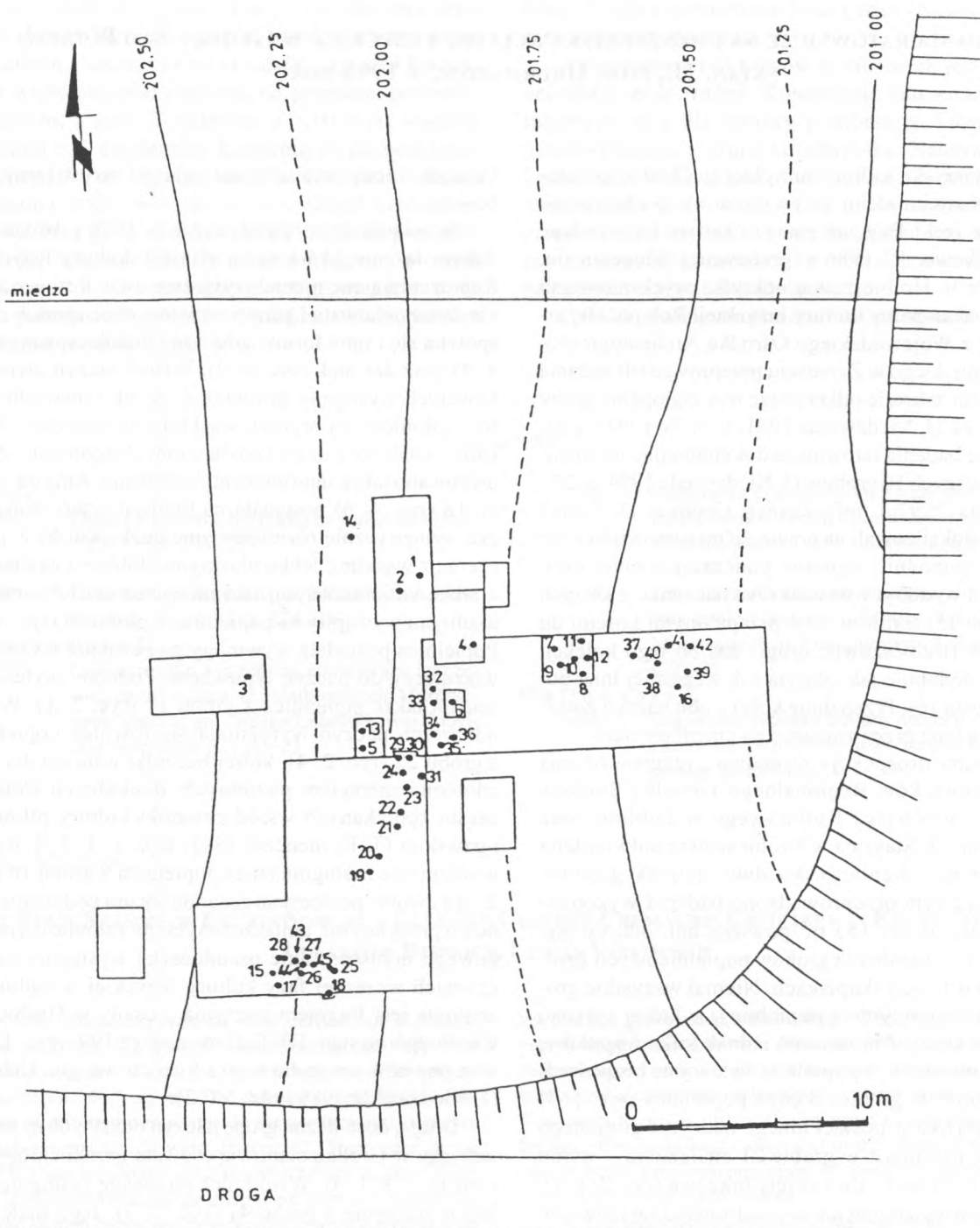
Jesienią 1997 r. mieszkańcy Gródka: D. Sołtys i P. Kania zlokalizowali na powierzchni stanowiska duże fragmenty popielnic wyorane podczas jesiennej orki. Piotr Kania wydobył wówczas dwa naczynia, z których jedno (grób 15) trafiło wraz z przepalonymi kośćmi do Muzeum w Hrubieszowie, drugie zaś do jego kolekcji (grób 17), podobnie jak odkryta rok wcześniej inna popielnica (grób 16). Przepalone kości z obu naczyń zostały pozostawione przez znalazcę na cmentarzysku.

Wiosenna prospekcja terenowa przeprowadzona przez pracowników Regionalnego Ośrodka Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Lublinie oraz Muzeum im. St. Staszica w Hrubieszowie potwierdziła niszczenie na cmentarzysku dwu skupisk grobów. W związku z tym przeprowadzono badania wykopaliskowe, które objęły 153 m² powierzchni, odkrywając dalszych 31 ciałopalnych grobów popielnicowych zgrupowanych w trzech skupiskach. Niemal wszystkie groby składały się jedynie z popielnicy, w której złożono przepalone kości. Zanotowano jednak kilka wyjątków: grób 25 zawierał dwie popielnice ustawione bezpośrednio przy sobie, w grobie 28 obok popielnicy (ryc. 3: 8) stała przystawka w postaci innego naczynia glinianego (ryc. 3: 9), natomiast w grobie 21 znaleziono – wśród przepalonych kości – dwa skręty brązowe (ryc. 3: 6-7). Poza jednym wyjątkiem nie zarejestrowano zarysów jam grobowych. Jedynie w grobie 32 zaobserwowano szary zarys księżycowatej w planie, choć niewielkich rozmiarów jamy grobowej (?), przylegającej do popielnicy od strony północnej. Prawdopodobnie ma to związek z włożeniem do jamy grobowej jakichś przedmiotów pochodzenia organicznego (drewnianej konstrukcji grobowej ?), które uległy całkowitemu rozkładowi. Dziwi bowiem fakt, że nie odkryto do tej pory na innych po-

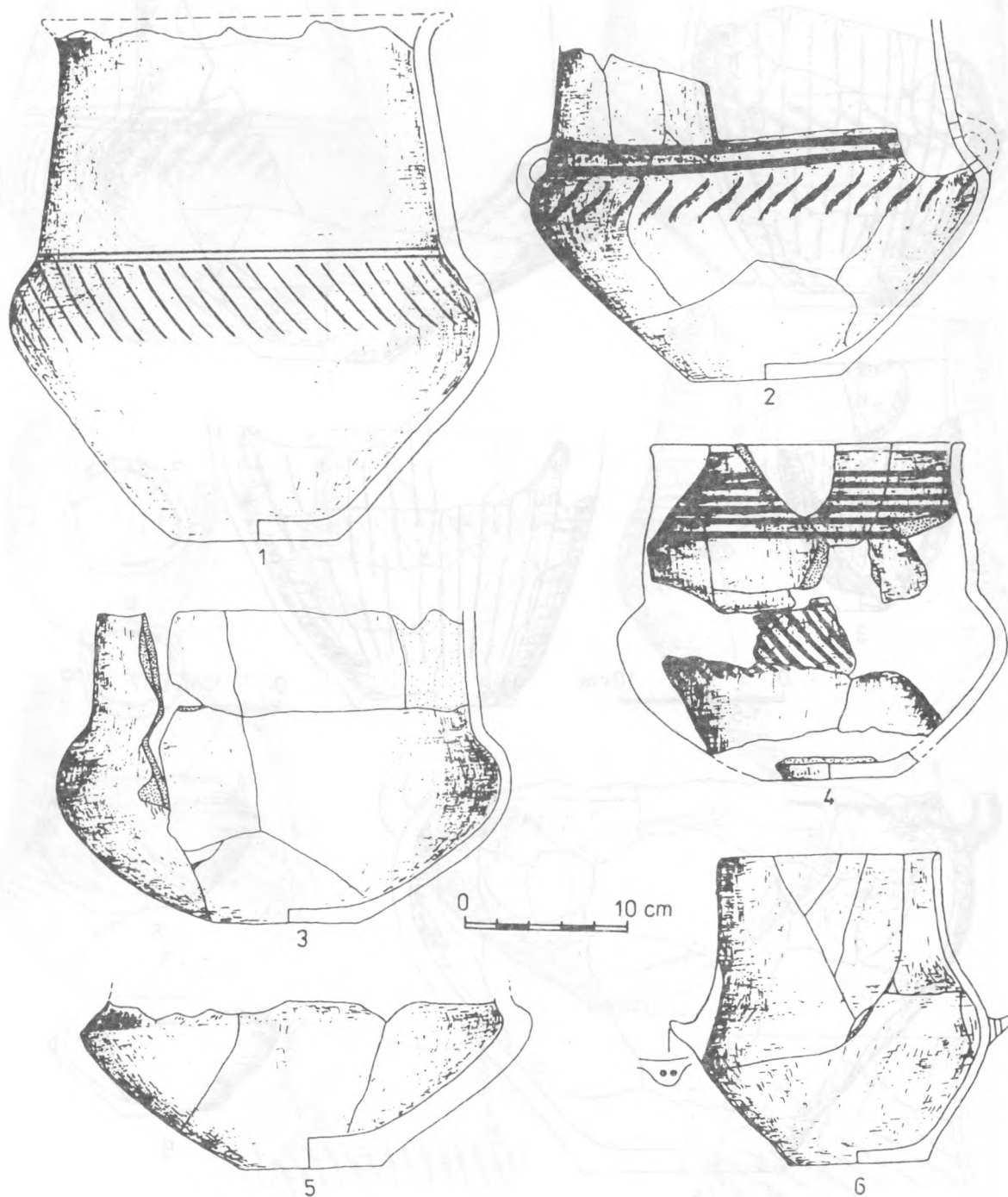
bliskich cmentarzyskach, ani jednego zarysu jamy grobowej.

W trakcie przeprowadzonych w 1998 r. badań wydobyto łącznie 33 naczynia gliniane kultury łużyckiej. Reprezentują one niemal wyłącznie dwie formy: naczynia dwustożkowate i garnki esowate, choć sporadycznie spotyka się i inne formy: zdobiony kubek esowaty (ryc. 4: 4) oraz dzbanek (ryc. 4: 9). Wśród naczyń dwustożkowatych występują zarówno wazy jak i dwuuche amfory, zdobione na brzuscu wąskimi lub szerokimi żłobkami ukośnymi a często pozbawionych zdobienia. Zarejestrowano także inne elementy zdobienia. Amfora z grobu 18 (ryc. 4: 6) posiadała na brzuscu cztery pojedyncze, symetrycznie rozmieszczone guzki. Guzki w połączeniu z wąskimi, lekko ukośnymi żłobkami na brzuscu a także umieszczonymi nad nimi trzema żłobkami dookólnymi wystąpiły na popielnicy z grobu 44 (ryc. 4: 1). Popielnica posiadała wywinięty na zewnątrz wylew nawiązujący do naczyń typu Gava. Podobny wylew posiadała także popielnica z grobu 17 (ryc. 2: 1). Wśród odkrytych naczyń wyróżniała się również popielnica z grobu 22 (ryc. 2: 4), której beczułkowata szyjka była zdobiona szeregiem poziomych, dookólnych żłobków często spotykanych wśród ceramiki kultury pilińskiej i gawskiej (T. Komenczei 1982, tabl. 1: 1, 3, 4, 6). Na wyróżnienie zasługuje także popielnica z grobu 16 (ryc. 2: 6) z dwoma poziomymi pseudouszkami podwójnie pionowo przekłutymi, umieszczonymi na załomie dwustożkowego brzusca. Takie pseudouszka występują na naczyniach wczesnej fazy kultury łużyckiej, a najbliższą analogią jest fragment naczynia z osady w Hrubieszowie-Podgórzu stan. 1B (E. Banasiewicz 1991, ryc. 13: 9) oraz popielnica z grobu 8-go z Łuszczowa, gm. Uchanie (J. Niedźwiedź 1989, tabl. VI: 2).

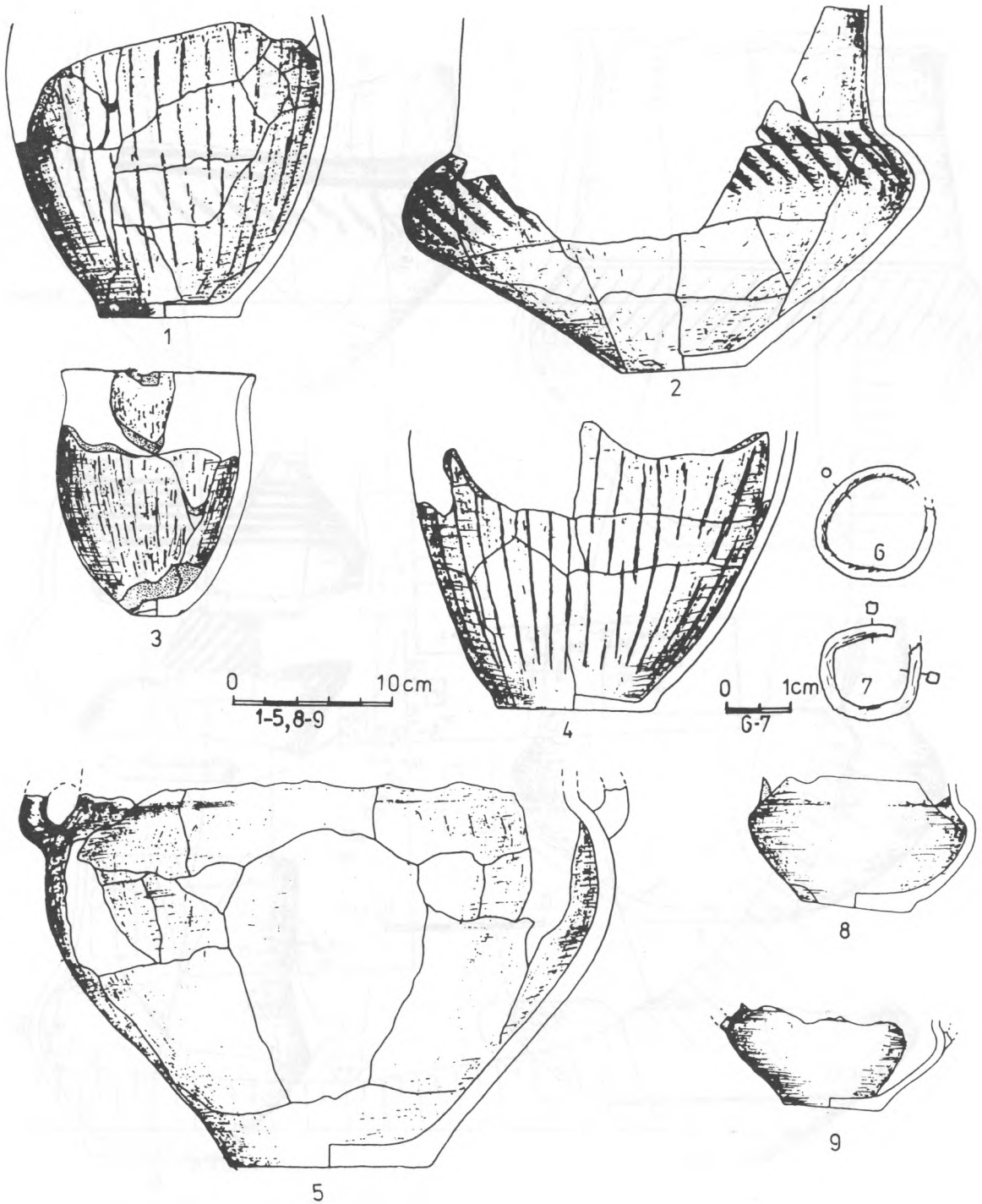
Drugą, dość liczną grupę naczyń odkrytych na cmentarzysku w Gródku stanowią esowate garnki chropowaczone (ryc. 3: 1, 4). Wśród nich na uwagę zasługuje małe naczynie z grobu 41 (ryc. 3: 3). Jego małe dno o średnicy 3 cm wydaje się nawiązywać do schyłkowo-trzcinieckich naczyń ostrodennych znanych m. in. z pobliskich stanowisk w Hrubieszowie-Podgórzu stan. 5 i Teptiukowie stan. 6 (H. Taras 1997, ryc. 3: 6, 13-15). Chropowaczone powierzchnia na tym naczyniu różni się zasadniczo od chropowacenia na innych garnkach. Powierzchnia jest szorstka, ale nie widać tutaj bruzd palcowych.

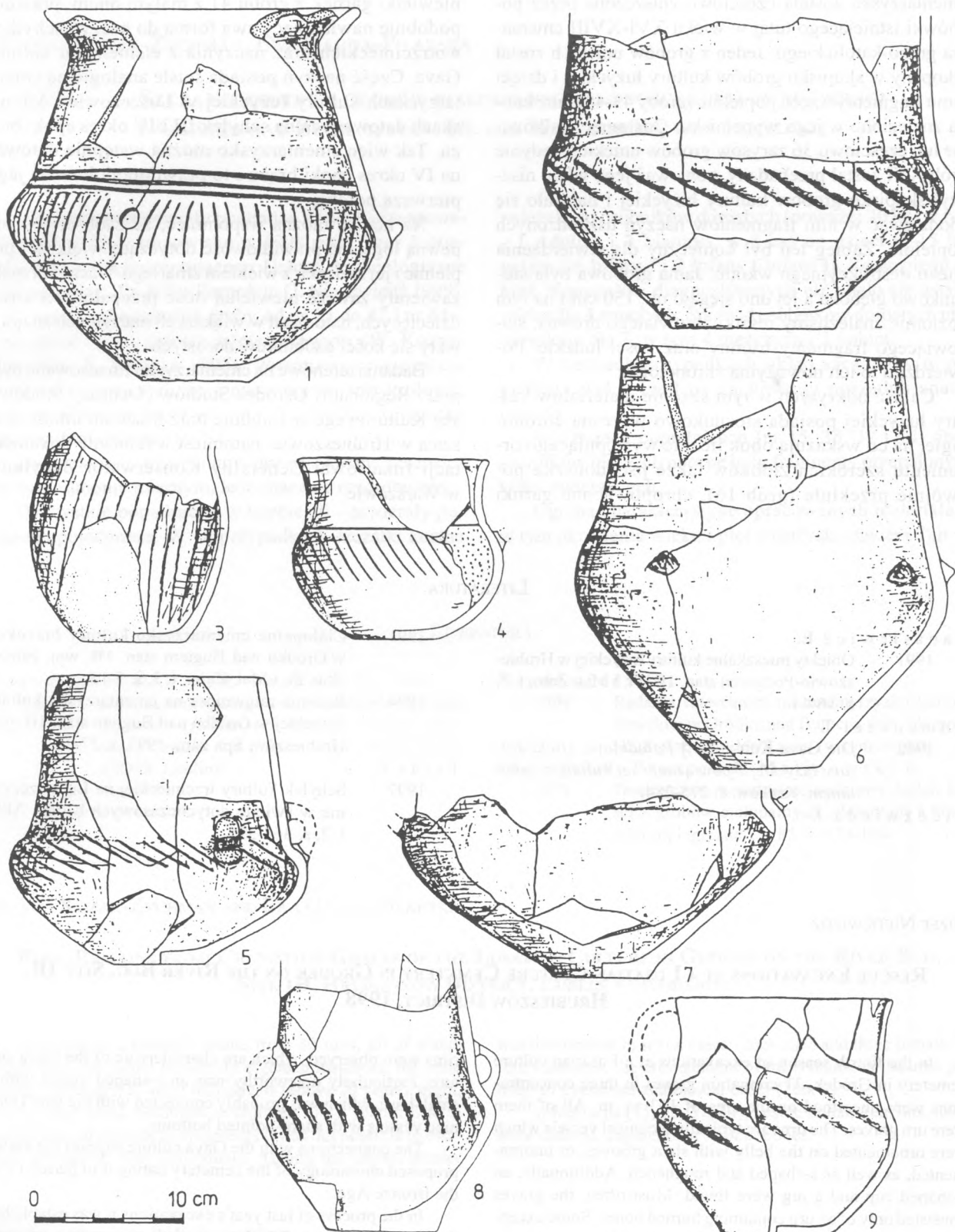
Ryc. 1. Gródek nad Bugiem, stan. 1B. Plan badanego cmentarzyska.

Ryc. 2. Gródek nad Bugiem stan. 1B. Wybór naczyń: 1 – grób 17, 2 – grób 27, 3 – grób 26, 4 – grób 22, 5 – grób 23, 6 – grób 16.

Ryc. 3. Gródek nad Bugiem stan. 1B. Wybór zabytków: 1 – grób 33, 2 – grób 39, 3 – grób 41, 4 – grób 37, 5-7 – grób 21, 8-9 – grób 28.

Ryc. 4. Gródek nad Bugiem stan. 1B. Wybór naczyń: 1 – grób 44, 2 – grób 42, 3 i 8 – grób 25, 4 – z warstwy kulturowej, 5 – grób 45, 6 – grób 18, 7 – grób 40, 9 – grób 43.

Tegoroczne badania wykazały, że zachodnia część cmentarzyska została częściowo zniszczona przez pochówki istniejącego tutaj w wieku XVI-XVIII cmentarza greko-katolickiego. Jeden z grobów unickich został wkopany w skupisko grobów kultury łużyckiej i dzięki temu fragmenty trzech popielnic (groby 43-45) oraz kubka znaleziono w jego wypełniku. Odslonięto całkowicie lub częściowo 36 zarysów grobów unickich, jedynie grób XVI został przebadany, ponieważ jego wkop niszczył skupisko grobów kultury łużyckiej i należało się spodziewać w nim fragmentów naczyń uszkodzonych popielnic. Zabieg ten był konieczny dla stwierdzenia wieku destrukcyjnego wkopu. Jama grobowa była stosunkowo głęboka a jej dno sięgało ok. 150 cm i na tym poziomie znaleźliśmy resztki zbutwiałego drewna, stanowiącego fragmenty trumny oraz kości ludzkie. Potwierdziło to ich nowożytną chronologię.

Całość odkrytych w tym sezonie materiałów kultury łużyckiej posiada stosunkowo wczesną chronologię, na co wskazują obok licznie występującego ornamentu szerokich żłobków także pseudouszka podwójnie przekłute (grób 16), chropowaczone garnki

esowate charakterystyczne dla IV okresu epoki brązu, niewielki garnek z grobu 41 z małym dnem, prawdopodobnie nawiązujący swą formą do naczyń schyłkowo-trzcinieckich oraz naczynia z elementami kultury Gava. Część naczyń posiada ściśle analogie na cmentarzyskach kultury łużyckiej w Łuszczowie i Młyniskach datowanych na schyłek III i IV okres epoki brązu. Tak więc cmentarzysko można wstępnie datować na IV okres epoki brązu i to prawdopodobnie na jego pierwszą połowę.

Na koniec można wspomnieć, że zaobserwowano pewną logiczną prawidłowość dotyczącą wielkości popielnic i jej związku z wiekiem zmarłego. Naczynia małe zawierały zawsze niewielką ilość przepalonych kości dziecięcych, natomiast w większych naczyniach znajdowały się kości osobników dorosłych.

Badania terenowe na cmentarzysku finansowane były przez Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Lublinie oraz Muzeum im. St. Staszica w Hrubieszowie, natomiast wykonanie dokumentacji finansował Generalny Konserwator Zabytków w Warszawie.

LITERATURA

<p>Banasiewicz E.
1991 Obiekty mieszkalne kultury łużyckiej w Hrubieszowie-Podgórzu stan. 1B, Pr. i Mat. Zam., t. 3, s. 16-44.</p> <p>Komenczei T.
1982 Die Gava-Kultur, [w:] <i>Południowa strefa kultury łużyckiej i powiązania tej kultury z południem</i>, Kraków, s. 275-284.</p> <p>Niedźwiedź J.</p> | <p>1991 Ciało palne cmentarzysko kultury łużyckiej w Gródku nad Bugiem stan. 1B, woj. zamojskie, Pr. i Mat. Zam., t. 3, s. 5-15.</p> <p>1994 Badania ratownicze na cmentarzysku kultury łużyckiej w Gródku nad Bugiem stan. 1B, gm. Hrubieszów, Spr. zam. 1993, s. 27-28.</p> <p>Taras H.
1997 Schyłek kultury trzcinieckiej na Lubelszczyźnie w świetle dotychczasowych badań, APŚ, t. 2, s. 368-375.</p> |
|---|---|

JÓZEF NIEDŹWIEDŹ

RESCUE EXCAVATIONS AT A LUSATIAN CULTURE CEMETERY IN GRÓDEK ON THE RIVER BUG, SITE 1B, HRUBIESZÓW DISTRICT, 1998

In the fourth season of excavations at a Lusatian culture cemetery in Gródek, 31 cremation graves in three concentrations were unearthed on the area of 153 sq. m. All of them were urn graves. The urns are typically biconical vessels which were ornamented on the belly with slant grooves, or unornamented, as well as s-shaped and roughened. Additionally, an s-shaped cup and a jug were found. Most often, the graves consisted only of an urn containing burned bones. Some exceptions were also noted. For example, grave 25 contained two adjacent urns, in grave 28 next to the urn, there was an accompanying vessel, while in grave 21 - among charred bones - two bronze coils were found. In the case of two vessels, everted

rims were observed, which are characteristic of the Gava culture. Particularly noteworthy was an s-shaped vessel with a small base, which was probably connected with the late-Trzciniec vessels with sharp-pointed bottoms.

The connections with the Gava culture support the earlier proposed chronology of the cemetery dating it to period IV of the Bronze Age.

In the process of last year's excavations it was established that the western part of the Lusatian culture cemetery was partly destroyed by a Uniat cemetery which existed in the 16th-18th centuries. Thirty six Uniat burials were unearthed during the excavations.